

ΒΙ

ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ

ΟΔΗΓΟΙ ΕΛΕΥΘΕΡΟΥΔΑΚΗ

«Είναι γεγονός ανεπίδεκτον συζητήσεως ότι το Ξενοδοχείον αποτελεί τον δείκτην του πολιτισμού εκάστης χώρας.

Η εξέλιξις του ξενοδοχείου συνοδοιπορεί σταθερώς με την πρόοδον του πολιτισμού.

Όταν η πρωτόγονος μορφή του ξενοδοχείου ήτο το “χά-νι με την αχυρένια στρωματσάδα και το τρεμοσβύνον λυχνάρι” τότε ο πολιτισμός της χώρας μας ήτο σε εμβρυώδη κατάστασιν.

Μαζί με την ανάπτυξιν του πρωτογόνου ξενοδοχείου και την εξέλιξίν του εις καλλιμάρμαρον μέγαρον με το καλοριφέρ, το ασανσέρ, τα λουτρά και με όλας τας συγχρόνους ανέσεις ανεπτύσσετο και ο πολιτισμός εις την Χώραν μας».

Με αυτά τα λόγια περιγράφει την εξέλιξη της ξενοδοχίας στη χώρα μας και τη μετάβασή της από το «πρωτόγονο στάδιο» στον εκσυγχρονισμό το περιοδικό *Ξενία* — έκδοση του Ξενοδοχειακού Επιμελητηρίου σ' ένα από τα πρώτα του τεύχη— τον Ιούλιο του 1947¹.

Η πρώτη προσπάθεια για τη δημιουργία νομικού πλαισίου για τον τουρισμό που σταδιακά θα αντικαταστήσει τον περιηγητισμό, χρονολογείται στο τέλος του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου με την ίδρυση του *Γραφείου Ξένων και Εκθέσεων* το 1919. Ανάμεσα στις αρμοδιότητες της νεοσύστατης υπηρεσίας ήταν, μεταξύ άλλων, η μέριμνα για τις συγκοινωνίες, η εποπτεία των ξενοδοχείων, η φροντίδα για τον εξωραϊσμό των πόλεων και των αρχαιολογικών χώρων, η ευθύνη για τη λειτουργία των λουτροπόλεων, η οργάνωση και εποπτεία εορτών και παραστάσεων και η διαφήμιση της χώρας στο εξωτερικό².

Το 1929 αναβαθμίζεται το *Γραφείο Ξένων και Εκθέσεων* σε αυτόνομο οργανισμό. Ως σημαντικές αρμοδιότητες του Ελληνικού Οργανισμού Τουρισμού ορίζονται η περαιτέρω διευκόλυνση και προστασία των περιηγητών με την παράλληλη άρση των νομοθετικών φραγμών για τις μετακινήσεις εντός της επικράτειας, η ενίσχυση των ξενοδοχείων μέσα από την παροχή επαρκών πιστώσεων και βέβαια η ενίσχυση της προβολής της χώρας στο εξωτερικό.

1. *Ξενία*, Ιούλι. 1947, σ. 6. Το Ξενοδοχειακό Επιμελητήριο είχε ιδρυθεί το 1935 (ΒΔ 12.6.1935). Βλ. *Οικον. Ταχυδρόμος*, 25.11.1971, σ. 37.

2. Μ. Νικολακάκης, *Τουρισμός και Ελληνική κοινωνία 1945-1974*, Αδημοσίευτη Διδακτορική Διατριβή, Τμ. Κοινωνιολογίας, Παν/μιο Κρήτης, 2013, σ. 173.

“It is an indisputable fact that Hotels are a barometer of culture in each country.

The development of hotels steadily goes hand-in-hand with the progress of culture.

When the primitive form of hotel was the “hani” (han) with its straw mattress and the flickering lamp”, then the culture of our country was in an embryonic state.

With the development of the primitive hotels and its evolution into a fine marble mansion complete with radiator, elevator, bathrooms and all the modern comforts, then culture was developing in our country”.

In one of the first issues (July 1947), the journal XENIA, a publication of the Hellenic Chamber of Hotels, thus described the development of hostelry the hotel business in our country (Greece) and its transition from the “primitive stage” to modernization¹.

The first effort to create a legislative framework for tourism, which would gradually replace touring, dates to the end of the First World War and the establishment of the *Office of Foreigners and Exhibitions* in 1919. Some of the newly-created service’s areas of responsibility included looking after transportation, seeing to the embellishment of cities and archaeological sites, responsibility for the operation of resort towns, organization and supervision of festivals and the promotion of the country abroad².

In 1929, the *Office of Foreigners and Exhibitions* was upgraded to the status of an autonomous organization. Among the key specified responsibilities of the *Greek National Tourist Organization* (EOT) were the further facilitation and protection of travelers accompanied by the simultaneous lifting of legislative barriers to their movement within the country, the support of hotels through adequate funding, and of course strengthening the promotion of Greece abroad.

1. *Xenia*, July 1947, p. 6. The Chamber of Hotels had been founded in 1925 (Royal Decree 12.6.1935). See *Oikonomikos Tachydromos*, 25.11.1971, p. 37 (in Greek).

2. Μ. Nikolakakis, *Tourism and Greek society 1945-1974*, Unpublished doctoral dissertation, Dept. of Sociology, Univ. of Crete, 2013, p. 173 (in Greek).

Στη Θεσσαλονίκη που αριθμεί λιγότερο από δύο δεκαετίες από την ένταξή της στον κορμό και μόλις μια δεκαετία από την έναρξη εφαρμογής του νέου σχεδίου μετά την καταστροφική πυρκαγιά του 1917, ιδρύεται γραφείο Τουρισμού τον Σεπτέμβριο του 1930 με σκοπό «τον καθαρισμό, τον εξωραϊσμόν και τον καλλωπισμό των πλέον συχναζομένων αρτηριών και πλατειών της πόλεως». Εκτός της απομάκρυνσης των μικροπωλητών και των εμπορευμάτων από τους κεντρικούς δρόμους, ιδιαίτερη σημασία δόθηκε στον καθαρισμό και την ανάδειξη των βυζαντινών μνημείων της πόλης³. Το γραφείο μεριμνά επίσης για τις συνθήκες υποδοχής των επισκεπτών στο λιμάνι και τον Σ. Σταθμό επισημαίνοντας για το μεν λιμάνι τις υψηλές τιμές στα λεμβουκικά που θεωρούνται τα ακριβότερα της Ελλάδας και την απαράδεκτη διαγωγή των αχθοφόρων —για τους οποίους μάλιστα προτείνει να φορούν «ευπρεπή, ομοίομορφον μπλούζα»—, για τον δε Σ. Σταθμό ζητώντας την απομάκρυνση των αμαξάδων και των παλαιών αυτοκινήτων από την πλατεία του Σ. Σταθμού και αυστηρό έλεγχο των ωρολογίων των ταξί και της εξωτερικής εμφάνισης των οδηγών τους.

Στο Γραφείο Τουρισμού Θεσσαλονίκης υπήρχε ειδικό τμήμα ξενοδοχείων για τα οποία είχε καταρτισθεί πλήρες μπτρώο και οργανωθεί συστηματικά η εποπτεία και η επιθεώρηση λειτουργίας τους. «*Η Θεσσαλονίκη έχει εν όλω 73 ξενοδοχεία διαθέτουσα 3.662 κλίνες. Εξ αυτών 6 είναι ξενοδοχεία πολυτελείας με 335 δωμάτια και 476 κλίνες, 15 α΄ τάξεως με 544 δωμάτια και 977 κλίνες, 37 β΄ τάξεως με 836 δωμάτια και 1.794 κλίνες και 15 γ΄ τάξεως με 180 δωμάτια και 415 κλίνες.*»

Πλην του μπτρώου, το Γραφείο Τουρισμού εφρόντιζε «*διά την ευπρέπειαν των ξενοδοχείων, την συστηματοποίησησιν της επιθεωρήσεως αυτών, την συμπλήρωσιν των ελλείψεων και την διδαχὴν και πραγματοποίησιν των νεωτέρων εφαρμογών εις τα ευρωπαϊκά ξενοδοχεία (κομφορ, περιποίησησιν, καθαριότης κλπ)*». Σύμφωνα με σχετικό άρθρο «*κάθε ξενοδοχείον εφωδιάσθη και με δοκίμιον ξενοδοχειακῆς τέχνης και τόμον Τουριστικῆς Γεωγραφίας, τομίδια εκδοθέντα υπό του Οργανισμού Τουρισμού*» και επισημαίνεται «*το υψηλό επίπεδο παρεχομένων υπηρεσιών από τα ξενοδοχεία πολυτελείας και α΄ τάξεως τα οποία κυρίως ενδιαφέρουν από τουριστικής απόψεως*»⁴.

3. *Μακεδονία*, 24.2.1931.

4. *Μακεδονία*, 25. 2.1931.

51 Η οδός Βενιζέλου στα τέλη της δεκαετίας του 1920. Διακρίνονται τα κελύφη των ξενοδοχείων *Olympos Palace, Royal, Hotel de Rome* Venizelou Street at the end of the 1920s. The shells of the hotels *Olympos Palace, Royal, and Hotel de Rome* are still distinguished

In Thessaloniki, which had only been incorporated in Greece for twenty years and where only a decade had passed since the implementation of the new city plan following the destructive fire of 1917, an office of Tourism was founded in September 1930 with the purpose of “cleaning, landscaping, and beautifying the city’s most-frequented streets and squares”. In addition to removing vendors and their products from the main streets, particular attention was paid to cleaning and enhancing the city’s Byzantine monuments³. The office also saw to reception conditions for visitors at the port and railway station, pointing out in the case of the port the high prices charged by boatmen (considered the most expensive in Greece) and the unacceptable behavior of porters—the office went so far as to recommend they wear “decent, uniform shirts” in the case of the railway station, and requested the removal of carriage-drivers and old automobiles from Railway Station Square and strict monitoring of taxi meters and the outward appearance of their drivers.

3. *Makedonia*, 24.2.1931.

52 Η λεωφόρος Νίκης όπου διατηρούνται ακόμη τα κελύφη του *Grand Hotel d'Angleterre* και του μεγάρου των *Messageries Maritimes* μαζί με το νεόκτιστο κτίριο της Εταιρείας *Όλυμπος-Νάουσα* και το ξενοδοχείο *Mediterranean Palace*, «ανακατασκευή» του *Splendid Palace* Nikis Avenue, where the shells of the *Grand Hotel d'Angleterre* and the megaron of the *Messageries Maritimes* were still remained, as well as the new building of the Olympus-Naoussa Company and the hotel *Mediterranean Palace*, a “reconstruction” of the *Splendid Palace*

Παράλληλα, το τοπικό γραφείο ασχολούνταν με την κύρια αποστολή του, δηλ. την τουριστική οργάνωση και συστηματοποίηση, διαφήμιση και προβολή των αξιοθεάτων τόπων στην ευρύτερη περιφέρεια της Κεντρικής Μακεδονίας, την οργάνωση εκδρομών, την εξεύρεση συγκοινωνιακών μέσων και την υπόδειξη καταλυμάτων, την έκδοση ενημερωτικών φυλλαδίων και τον εκσυγχρονισμό των ιαματικών πηγών του Λαγκαδά και του Σέδες, ενώ με κάθε αφορμή επεσήμαινε την κακή κατάσταση του οδικού δικτύου⁵.

Με πρωτοβουλία της τοπικής επιτροπής τουρισμού ιδρύθηκε η πρώτη σχολή ξεναγών στη Θεσσαλονίκη⁶, η οποία στον έναν χρόνο λειτουργίας της είχε επιτύχει εκτεταμένες δενδροφυτεύσεις εντός και εκτός πόλης και την κατασκευή μεγάλου τμήματος της αμαξιτής οδού προς τις κοντινές εξοχές του Πανοράματος και του Χορτιάτη. Στο ίδιο φύλλο της *Μακεδονίας* γίνεται ειδική μνεία στο «ουτοπικό» σχέδιο του μηχανικού Ζ. Πλεϊμπέρ,

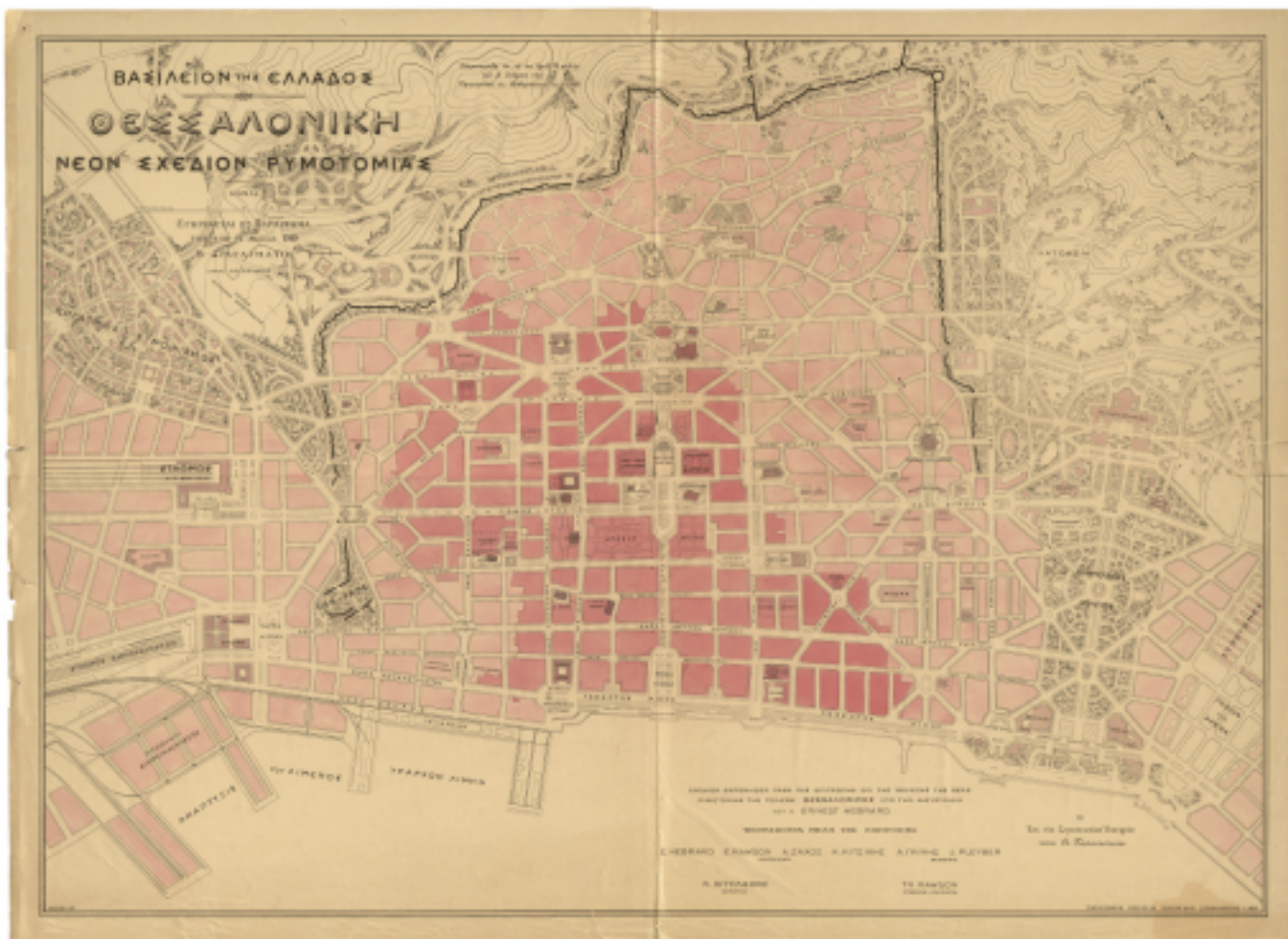
5. Όπ.π., 26.2.1931.

6. Όπ.π., 18.1.1932.

The Thessaloniki Tourism Office had a special department for hotels, for which a complete registry had been established, and systematic oversight and operational inspection organized.

“Thessaloniki has a total of 73 hotels with 3,662 beds. Of these, 5 are luxury-class hotels with 335 rooms and 476 beds; 15 are first-class, with 544 rooms and 977 beds; 37 are second-class, with 836 rooms and 1,794 beds, and 15 are third-class, with 180 rooms and 415 beds”.

Apart from the registry, the Tourism Office attended to “the cleaning and maintenance of hotels, their systematic inspection, making up for deficiencies, and the teaching and realization of recent application in European hotels (comforts, amenities, cleanliness, etc.)”. According to a related article, “every hotel was equipped with an essay on hotel art and a volume of Tourist Geography, pocket volumes issued by the Tourist Organization”. The “high level of services provided by luxury and first-class hotels, which are of

53 Το νέο σχέδιο Ρυμοτομίας μετά την πυρκαγιά του 1917. Διακρίνονται τα όρια της Πυρκαϊούστου
The new street plan of Thessaloniki after the 1917 fire. The boundaries of the burned-out zone are discernible

σύμφωνα με το οποίο ο Χορτιάτης θα μετατρέποταν σ' ένα «αληθινό και Ευρωπαϊκότατον θέρετρον». Σύμφωνα με το σχέδιο, θα κτιζόταν ξενοδοχείο, καζίνο, ειδικό αναρρωτήριο για τα παιδιά και οικισμός με 30 εξοχικές επαύλεις⁷.

Ο απολογισμός του έργου της τοπικής επιτροπής τουρισμού κλείνει με τις προσπάθειες που καταβλήθηκαν για την ανάδειξη του παραθεριστικού χαρακτήρα του θαλάσσιου μετώπου της πόλης από την Περαιά ως την Επανωμή και τον προγραμματισμό εκτεταμένων τουριστικών έργων⁸.

Η χωροθέτηση

Οι ενέργειες για τον επανασχεδιασμό και την ανοικοδόμηση του καμένου τμήματος άρχισαν αμέσως μετά το

7. Όπ.π., 21.1.1932.

8. Όπ.π., 23.1.1932.

primary interest from the standpoint of tourism"⁴, was highlighted.

Meanwhile, the local office concerned itself with its main mission, viz. the organization and systematization of tourism, advertisement and promotion of sightseeing destinations in the greater region of Central Macedonia, organizing excursions, finding means of transport and suggesting accommodations, publishing informational brochures and updating the spas at Langadas and Sedes; at every opportunity, the poor condition of the roads was pointed out⁵.

At the initiative of the local tourism committee, the first school for tourist guides was founded in Thessa-

4. *Macedonia*, 25. 2.1931.

5. *Op.cit.*, 26.2.1931.

54 Τα κτίρια της Ιονικής και Εθνικής Τράπεζας στην πλ. Ελευθερίας
The buildings of the Ionian and National Banks in Eleftherias Square

τέλος της πυρκαγιάς με πρωτοβουλία του τότε υπουργού Συγκοινωνιών Αλ. Παπαναστασίου. Η μελέτη του νέου σχεδίου ανατέθηκε σε επταμελή επιτροπή με επικεφαλής τον Γάλλο αρχιτέκτονα και πολεοδόμο Ε. Εμπράρ και αποτελεί σύμφωνα με τον P. Lavedan το «πρώτο πραγματικά μεγάλο έργο της ευρωπαϊκής πολεοδομίας»⁹.

Η αρχιτεκτονική της ανοικοδόμησης, τουλάχιστον όπως άρχισε να υλοποιείται στα πρώτα χρόνια μετά την πυρκαγιά, δεν διαφοροποιείται έντονα ως προς αυτήν που προϋπήρξε. Η χρήση του μπετόν αρμέ διευκολύνει την κατασκευή, εξυπηρετεί τους γρήγορους ρυθμούς που επιβάλλει η ταυτόχρονη παραγωγή, προβληματίζει ωστόσο τους αρχιτέκτονες στην προσαρμογή του μορφολογικού τους λεξιλογίου στις νέες οικοδομές.

9. P. Lavedan, "La reconstruction de Salonique", *Gazette des beaux Arts*, t.6, Sept.-Oct. 1923, σ. 159.

Ioniki⁶. In one year of operation, it had achieved extensive tree-plantings both inside and outside the city, in addition to the construction of a large section of the carriage road leading to the nearby suburbs of Panorama and Hortiatis.

In the same issue of *Makedonia* there was specific reference to the engineer Pleyber's "utopian" plan, in accordance with which Hortiatis would be transformed into a "genuine and quintessentially European resort". The plan called for the erection of a hotel, casino, special convalescent home for children, and a residential settlement with 30 vacation villas⁷.

The account of the work of the local tourist committee concludes with the efforts made to showcase the holiday

6. *Op.cit.*, 18.1.1932.

7. *Op.cit.*, 21.1.1932.

55 Η οδός Αγ. Δημητρίου στο ύψος της πλατείας Διοικητηρίου
 Ag. Dimitriou Street at the height of Dioikitirou Square

56 Η αρχή της οδού Βενιζέλου στα τέλη της δεκαετίας του 1920, όπου παράλληλα με το νεόκτιστο ξενοδοχείο *Ritz* διατηρούνται ακόμη τα κελύφη των ξενοδοχείων *Olympos Palace*, *Royal*, *Hotel de Rome* και *Grand Hotel d'Angleterre*
 The beginning of Venizelou Street in the late 1920s, where alongside the newly-built hotel *Ritz*, the shells of the hotels *Olympos Palace*, *Royal*, *Hotel de Rome*, and *Grand Hotel d'Angleterre* survived